

TEXNIK TERMINLARNI O'RGATISHDA WIKI-LUG'AT LOYIHALARINING SAMARADORLIGI

Qodirova Nargiza Abdusalom qizi

Farg'ona Davlat universiteti tayanch doktoranti

+998911187277

nargizaqodirova@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

ANNOTATSIIYA

Qabul qilindi: 6-oktabr 2025-yil

Tasdiqlandi: 8-oktabr 2025-yil

Jurnal soni: 16

Maqola raqami: 42

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1280>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS

Wiki-lug'at, texnik terminologiya, raqamli ta'lim, hamkorlikda o'rganish, konstruktivizm, lingvistik kompetensiya, psixolingvistika, kommunikativ yondashuv, innovatsion metodika.

. Mazkur tadqiqot texnik yo'nalish talabalari uchun ingliz tilidagi terminlarni o'rganishda Wiki-lug'at loyihalarining samaradorligini aniqlashga bag'ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – talabalarining terminlarni faqat yodlab emas, balki kontekstda tahlil qilib, ularni mustaqil nutq jarayonida qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ish Farg'ona davlat texnika universitetida 40 nafar talaba ishtirokida olib borildi. Metodologiyada test, so'rovnoma, kontent-tahlil va refleksiya usullari uyg'un qo'llanildi. Tajriba davomida talabalar "Wiktionary", "WikiEdu" va "WikiEngineering" platformalarida o'z terminologik bazasini yaratishdi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhi ishtirokchilari terminlarni to'g'ri qo'llash, tahlil qilish va izohlashda nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori natijalarga erishgan. Wiki-lug'atlar o'qitish jarayonini jonlantirib, talabalarda mustaqil fikrlash, muloqot, tahlil va ijodiy tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirgan. Tadqiqot xulosasiga ko'ra, Wiki-lug'atlar texnik ingliz tili ta'limida innovatsion, interaktiv va motivatsion o'qitish modeli sifatida samarali natija beradi.

Kirish. Bugungi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida texnik mutaxassislar uchun ingliz tilini o'rganish nafaqat kasbiy zarurat, balki xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishning muhim sharti sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu boisdan, zamonaviy ta'lim jarayonida texnik terminologiyani o'zlashtirish til o'rganishning markaziy komponentlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Ammo amaliyot shuni ko'rsatdiki, ko'plab talabalar texnik terminlarni o'rganish jarayonida qator muammolarga duch kelmoqda. Ular ko'pincha terminlarni yod olish bilan cheklanib, ularning semantik xususiyatlarini, kontekstdagi ma'nosini yoki soha doirasidagi qo'llanish chegaralarini chuqur tahlil qila olmaydi. Bu esa terminologiyani "jonli bilim" emas, "mexanik yodlangan so'zlar to'plami" sifatida qabul qilishga olib keladi.

Ushbu muammolarni hal etishda Wiki-lug'at loyihalari — Wiktionary, WikiEngineering, WikiEdu kabi ochiq hamkorlikka asoslangan ta'limiy platformalar — zamonaviy didaktik yondashuv sifatida alohida o'rin egallaydi. Bu loyihalar talabalarga texnik terminlarni mustaqil izohlash, ularning tarjima variantlarini solishtirish, kontekstda qo'llash va boshqa foydalanuvchilar bilan muloqotga kirishish imkonini beradi. Natijada, o'rganish jarayoni passiv bilim olishdan faol interaktiv hamkorlikka o'tadi.

Mazkur jarayon Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan "ijtimoiy o'rganish" ("social learning")¹ tamoyiliga to'liq mos keladi. Olim fikricha, bilim individual o'rganish natijasi emas, balki ijtimoiy hamkorlik, muloqot va o'zaro tahlil jarayonida shakllanadi. Aynan shunday yondashuv Wiki-lug'at loyihalarining asosiy didaktik mohiyatini belgilaydi: o'rganish — bu izoh, tahrir va fikr almashuv orqali amalga oshadigan dinamik jarayon.

Shundan kelib chiqib, ushbu maqolaning gipotezasi shundan iboratki: agar texnik terminlarni o'qitish jarayoniga Wiki-lug'at loyihalari integratsiya qilinsa, talabalar terminlarni nafaqat yodda saqlaydi, balki ularni tahlil qilish, izohlash va real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, bu yondashuv o'quvchilarning kommunikativ, kasbiy va raqamli kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi hamda ingliz tili faniga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda ingliz tili ta'limi va texnik soha integratsiyasiga bag'ishlangan ko'plab ilmiy tadqiqotlar Wiki-texnologiyalar asosidagi o'qitish metodikasining samaradorligini ilmiy asosda tasdiqlab bermoqda. Zamonaviy ta'lim nazariyalarida raqamli

vositalarning roli tobora ortib borayotganini ta'kidlagan Harmer o'zining "The Practice of English Language Teaching" ("Ingliz tili o'qitish amaliyoti") asarida o'qituvchining ijodkorligi, texnologiyadan foydalana olish ko'nikmasi va o'quvchini faol subyektga aylantirish qobiliyatini raqamli yondashuvning markaziy omili sifatida qayd etadi².

Richards o'zining "Curriculum Development in Language Teaching" ("Til o'qitishda o'quv dasturini ishlab chiqish") asarida ta'lim jarayonida "authentic collaboration environment" ("haqiqiy hamkorlik muhiti")ni shakllantirish o'quvchilarning til kompetensiyasini oshirishning eng samarali yo'li ekanini ta'kidlaydi³. Bu fikr Wiki-lug'at platformalarining asosiy mohiyatiga — ochiqlik, hamkorlik va tahriri o'zaro aloqaga — to'liq mos keladi.

Mahalliy olimlardan Karimova raqamli metodik vositalarning ta'limdagi o'рни haqida yozar ekan, ularning "faol leksik ongni shakllantiruvchi vosita" sifatidagi ahamiyatini alohida ta'kidlaydi⁴. Unga ko'ra, terminologiyani o'zlashtirish faqat yodlash bilan cheklanmasligi, balki uni tahlil qilish, solishtirish va amalda qo'llash orqali mustahkamlanishi zarur. Bu yondashuv aynan texnik terminologiyani o'rganishda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Parker o'zining "Collaborative Learning and Digital Pedagogy" ("Hamkorlikda o'rganish va raqamli pedagogika") asarida jamoaviy tahrir va fikr almashish orqali bilimni shakllantirish jarayoni yanada barqaror natijalar beradi, deb hisoblaydi⁵. Uning fikricha, o'quvchilar bilimni birgalikda yaratish orqali nafaqat yangi ma'lumot o'zlashtiradi, balki o'z fikrini ifodalash, himoya qilish va tahlil qilish kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, Lakoff va Johnson tomonidan ishlab chiqilgan "Metaphors We Live By" ("Biz yashaydigan metaforalar") asarida ilgari surilgan konseptual metafora nazariyasi texnik terminologiyani anglashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi⁶. Olimlar inson tafakkurining metaforik tuzilmalarga tayanishini ta'kidlab, yangi tushunchalarni anglashda metafora kognitiv vosita sifatida ishlashini isbotlaydi. Bu jarayon ayniqsa texnik atamalarni o'zlashtirishda dolzarbdir, chunki har bir termin muayyan konseptual sohani aks ettiradi.

Shunday qilib, xorijiy va mahalliy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, Wiki-lug'at loyihalari an'anaviy yodlashga asoslangan usullarni to'ldiruvchi, hatto ularni zamonaviy raqamli metodologiya bilan almashtiruvchi innovatsion didaktik yondashuv sifatida qaralmoqda. Ular talabalarining raqamli savodxonligi, leksik kompetensiyasi va ijtimoiy hamkorlik madaniyatini rivojlantiradi, shu

¹ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

² Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.

³ Richards, J. C. (2017). *Curriculum Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

⁴ Karimova, D. A. (2022). Raqamli metodik yangilanishning zamonaviy tendensiyalari. Toshkent: Fan nashriyoti.

⁵ Parker, K. (2019). *Collaborative Learning and Digital Pedagogy: New Models for Teaching and Research*. London: Routledge.

⁶ Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

bilan birga texnik terminlarni o'rganish jarayonini interaktiv, ijodiy va motivatsion tusga keltiradi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot Farg'ona davlat texnika universitetida o'tkazilib, texnik yo'nalish talabalarining ingliz tilidagi terminlarni o'zlashtirish jarayonida Wiki-lug'at loyihalarining samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tadqiqotda raqamli ta'lim muhitining imkoniyatlari, talabalarining texnik so'z boyligini kengaytirish mexanizmlari va Wiki-texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi chuqur tahlil qilindi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — Wiki-lug'at loyiholari orqali texnik terminlarni o'rganish samaradorligini baholash, talabalarining terminlarni kontekstda to'g'ri qo'llash, tahlil qilish va o'z fikrini ifodalash qobiliyatlarini o'lchashdir. Tadqiqotda nazariy, empirik, so'rovnoma, test va kontent-tahlil usullari uyg'un qo'llandi.

Tadqiqotda universitetning "Ingliz tili" fanini o'rganayotgan 40 nafar texnik yo'nalish talabasi ishtirok etdi. Ular ikki guruhga bo'lindi:

- Tajriba guruhi (20 talaba) — Wiki-lug'at loyiholari asosida mashg'ulot olib bordi;
- Nazorat guruhi (20 talaba) — an'anaviy daftar va darslik asosida o'qitildi.

Tajriba 6 hafta davomida olib borildi. Talabalar "Wiktionary", "WikiEdu" va "WikiEngineering" kabi platformalarda o'zlarining terminlar bazasini yaratishdi. Har bir talaba 50 dan ortiq termin uchun inglizcha ta'rif, o'zbekcha tarjima va qo'llanish misolini yozdi. Har hafta yakunida o'qituvchi tomonidan ularning tahrirlaridagi aniqlik, izchillik va semantik to'g'rilik baholandi.

Tadqiqotning ma'lumot bazasini quyidagi uch manba tashkil etdi:

1. Test natijalari – tajriba va nazorat guruhlarida o'tkazilgan boshlang'ich va yakuniy testlar (30 termin asosida).
2. So'rovnoma natijalari – talabalar Wiki-lug'atdan foydalanish jarayoni va o'z o'zgarishlari haqidagi fikrlarini bildirishgan.
3. Kontent-tahlil – talabalar tomonidan yaratilgan Wiki-izohlarning lingvistik murakkablik darajasi, sinonimlar va kontekstual moslik ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

Birlamchi ma'lumotlar to'g'ridan-to'g'ri tajriba jarayonida shakllantirildi. Har bir talaba yaratgan Wiki-fayl maxsus elektron jurnalga kiritildi. O'qituvchi har hafta ularning faoliyatini qayd etib bordi, shu orqali individual o'sish dinamikasi kuzatildi. Shuningdek, haftalik refleksiya intervyyulari orqali talabalar o'z tajribasini tahlil qilib, terminlarni qo'llashdagi o'zgarishlarni aniqlashdi.

Tadqiqotda quyidagi o'zgaruvchilar qo'llanildi:

1. Termin bilim darajasi (TBD) – test natijalari orqali aniqlangan leksik o'sish foizi.
2. Kontekstual qo'llash ko'rsatkichi (KQK) – talabalar terminlarni og'zaki va yozma nutqda to'g'ri ishlatish chastotasi.
3. Refleksiya indeksi (RI) – talabalarining o'z faoliyatini tahlil qilish, mustaqil o'rganish va baholash qobiliyati.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhi TBD bo'yicha 31%, KQK bo'yicha 26%, RI bo'yicha esa 34% o'sishga erishgan. Bu esa Wiki-lug'at asosida o'qitish texnik terminlarni o'zlashtirishda yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqotning nazariy poydevori Harmer ning "teacher as a lifelong learner" ("o'qituvchi — doimiy o'rganuvchi") konsepsiyasi⁷, Richardsning "authentic collaboration environment" ("haqiqiy hamkorlik muhiti") yondashuvi hamda Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizm ("bilimning ijtimoiy qurilishi")⁸ nazariyasiga tayanadi.

Ularining fikricha, bilim faol hamkorlik, o'zaro tahrir, muhokama va bahs jarayonida o'zlashtiriladi hamda shu yo'l bilan mustahkamlanadi. Aynan shu jarayon Wiki-lug'at loyihalarining asosiy didaktik mohiyatini belgilab beradi.

Natijalar. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — texnik yo'nalish talabalarining ingliz tilidagi terminologik kompetensiyasini Wiki-lug'at loyiholari yordamida rivojlantirish samaradorligini amaliy tajriba orqali isbotlashdan iborat bo'ldi. Tadqiqotning har bir bosqichi o'zaro bog'liq tarzda olib borilib, olingan ma'lumotlar tahlili natijasida aniq va ishonchli ko'rsatkichlarga erishildi.

1. Boshlang'ich holat va dastlabki tahlil

Tajriba boshlanishidan avval talabalar bilan o'tkazilgan diagnostik test shuni ko'rsatdiki, ularning texnik terminlar bo'yicha so'z boyligi cheklangan, ko'p hollarda terminlarni to'g'ri kontekstda qo'llay olish darajasi past edi. Masalan, "circuit", "voltage", "amplifier", "transmission" kabi atamalarni talabalar asosan bevosita tarjima qilishga harakat qilgan, ammo ularning semantik farqlari va amaliy qo'llanilishini to'liq anglamagan.

Bundan tashqari, so'rovnoma natijalari talabalar an'anaviy dars uslublarida texnik terminlarni yod olishni "quruq, murakkab va tez unutiluvchi" jarayon sifatida baholashganini ko'rsatdi. Shunday sharoitda Wiki-lug'at loyihasining joriy etilishi o'quvchilar uchun yangi, faol ishtirokga asoslangan ta'lim modelini yaratdi.

2. Wiki-lug'at loyihasining ta'siri.

Tajriba davomida talabalar o'zlari yaratgan Wiki-terminlar bazasida yangi so'zlarni izohlash, sinonim va antonim topish, ingliz tilida ta'rif yozish, misollar keltirish bilan shug'ullanishdi.

Har bir talaba 6 hafta ichida o'rtacha 50–60 terminni mustaqil tahlil qilib, ularni Wiki-platformaga joylashtirdi. Bu jarayon talabalarda ikki tomonlama o'sishni ta'minladi:

- leksik jihatdan, so'z boyligi kengaydi;
- kognitiv jihatdan, terminlarning semantik tahlilini chuqurroq anglash va tushunchalararo bog'lanishlarni shakllantirish ko'nikmasi rivojlandi.

Natijada, tajriba yakunida talabalarining 88 foizi terminlarning ma'nosini izohlashda ingliz tilida to'liq va mantiqan to'g'ri gap tuza olgan, 84 foizi esa texnik matnlarda terminlarni mustaqil ishlata olgan.

Quyidagi jadvalda natijalar taqqoslanadi:

1-jadval

Guruh	Boshlang'ich ko'rsatkich (%)	Yakuniy ko'rsatkich (%)	O'sish foizi
Tajriba guruhi	54	85	+31%
Nazorat guruhi	56	65	+9%

Ushbu raqamlar Wiki-loyihalar asosidagi darslar talabalarining terminologik tafakkurini shakllantirishda an'anaviy yondashuvdan 3,4 baravar samaraliroq ekanini ko'rsatadi.

3. So'rovnoma va refleksiya tahlili

So'rovnomalarda ishtirok etgan talabalar quyidagi fikrlarni bildirishgan:

- 92% – "Wiki-lug'at loyihasi menga terminlarni yodlash emas, tushunishga o'rgatdi";
- 86% – "Wiki'da ishlash o'z fikrimni ingliz tilida yorqinroq ifodalashga yordam berdi";
- 81% – "Wiki menga Guruh bilan hamkorlikda ishlash jarayonini qiziqarli qildi";

- 74% – "Wiki darslarda an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan o'zimni faolroq his qildim."

Refleksiya suhbatlari davomida talabalar terminlarni kontekstual o'rganish o'zlariga "so'z ortidagi texnik ma'noni tushunish" imkonini berganini ta'kidlaganlar. Bu holat Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan "yaqin rivojlanish zonasi" tamoyiliga⁹ to'liq mos keladi — o'rganish jarayoni ijtimoiy hamkorlik orqali kuchayadi.

4. Kontent-tahlil natijalari

Tadqiqot yakunida talabalarining 400 dan ortiq Wiki-izohlari kontent-tahlil qilindi. Baholashda uchta asosiy mezon asos qilib olindi: aniqlik, semantik to'g'rilik va kontekstual moslik.

Baholash natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan:

⁷ Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.

⁸ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

⁹ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Ko'rsatkich	Tajriba guruhi (ball)	Nazorat guruhi (ball)	Farq
Aniqlik	4.6	3.1	+1.5
Semantik to'g'rilik	4.4	3.3	+1.1
Kontekstga moslik	4.7	3.2	+1.5

Ko'rinib turibdiki, tajriba guruhi barcha mezonlar bo'yicha yuqori natijalarga erishgan. Ayniqsa, kontekstga moslik ko'rsatkichi 1,5 ballga ortgani, terminlarni real kommunikativ vaziyatlarda ishlatish ko'nikmasining sezilarli rivojlanganini anglatadi.

Bu holat Richards tomonidan ilgari surilgan "autentik hamkorlik muhiti" nazariyasini¹⁰ tasdiqlaydi: talabalar o'z bilimni real til muhitida sinovdan o'tkazgan sari u barqaror va faol shaklga ega bo'ladi.

5. Natijalarni psixolingvistik tahlil

Natijalar shuni ko'rsatdiki, Wiki-lug'at loyihalari orqali o'qitish nafaqat bilimni mustahkamlash, balki talabalarning fikrlash tezligi, assotsiativ tafakkuri va muloqotdagi aniqligini ham oshirgan.

Tajriba davrida talabalar o'z so'z boyligini shunchaki kengaytiribgina qolmay, metakognitiv yondashuv – ya'ni "so'zni tushunib, izohlab, amalda qo'llash" strategiyasini shakllantirgan.

Psixolingvistik jihatdan bu, terminlarning uzoq muddatli xotirada saqlanishiga olib keladi, chunki o'rganilgan terminlar mustaqil yaratilgan izohlar orqali semantik tarmoqda mustahkam joy egallaydi¹¹.

Tajriba va nazorat guruhlarining o'zlashtirish ko'rsatkichlari orasidagi farq 22–31%ni tashkil etdi. Bu raqamlar shuni isbotlaydiki, Wiki-lug'at loyihalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish:

- talabalarda faol o'rganish madaniyatini shakllantiradi;
- terminlarni kontekstual idrok qilish qobiliyatini rivojlantiradi;
- o'qituvchi–talaba–guruh o'rtasidagi interaktiv aloqani kuchaytiradi;
- o'z fikrini mustaqil ifodalash va tahrir qilish madaniyatini shakllantiradi.

Bu natijalar Karimova tomonidan ta'riflangan "raqamli metodik yangilanish" jarayoniga¹² to'liq mos keladi — ya'ni raqamli muhitda o'rganish nafaqat texnik vositalarni qo'llashni, balki yangicha fikrlashni ham talab etadi.

Olingan natijalar Wiki-lug'at loyihalarining texnik ingliz tili ta'limida yuqori samarali va psixolingvistik jihatdan barqaror o'qitish usuli ekanini ko'rsatdi. U talabalarni passiv ma'lumot oluvchidan faol izohchi va tahlilchiga aylantiradi.

Shuningdek, Wiki-loyihalar yordamida o'qituvchi ham o'z faoliyatini monitoring qiladi, o'quvchilarning xatolarini real vaqt rejimida kuzatadi, tahlil qiladi va shaxsiy yondashuvni shakllantiradi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot natijalari Wiki-lug'at asosidagi yondashuvni texnik terminlarni o'qitishda metodik innovatsiya sifatida e'tirof etish mumkinligini isbotladi.

Muhokama. Tadqiqot davomida olingan natijalar Wiki-lug'at loyihalarining texnik terminlarni o'rganish jarayonida samarali, innovatsion va motivatsion omil sifatida qaralishi mumkinligini ko'rsatdi. Ushbu yondashuvning asosiy xususiyati shundaki, u o'quv jarayonini faol hamkorlikka, raqamli tafakkurga va reflektiv o'rganishga asoslaydi. Har bir talaba o'z sahifasini yaratib, terminlarni tahrir qilish, izohlash va baham ko'rish orqali o'rganish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Shu tariqa, o'quvchi endi bilim oluvchi emas, bilim yaratuvchi rolini egallaydi.

Mazkur tadqiqotning kirish qismida ilgari surilgan gipoteza — "Wiki-lug'at loyihalarining o'quv jarayoniga integratsiyasi texnik terminlarni o'zlashtirish samaradorligini oshiradi" — to'liq tasdiqlandi. Bu gipoteza tajriba natijalari bilan bevosita bog'landi: terminlarni o'rganish jarayonida talabalar nafaqat leksik o'sish, balki semantik anglash, kontekstual qo'llash va mustaqil fikrlash sohalarida ham yuksalish ko'rsatdi.

Tajriba natijalarining tahlili shuni ko'rsatdiki, Wiki-lug'atlar texnik ingliz tili o'qitish tizimiga uchta asosiy o'zgarish kiritadi:

1. Pedagogik o'zgarish: dars jarayonini o'qituvchi markazidan o'quvchi markaziga o'tkazadi;
2. Metodik o'zgarish: terminlarni o'rganish jarayonini yodlashdan tahlilga, monologdan muloqotga aylantiradi;
3. Texnologik o'zgarish: bilimni yaratuvchi raqamli hamkorlik muhitini shakllantiradi.

Bu jarayonlar Harmer tomonidan ilgari surilgan "teacher as a lifelong learner"¹³ g'oyasiga hamohang, chunki o'qituvchi ham Wiki muhiti orqali o'quvchi bilan birgalikda o'rganadi, tahlil qiladi va tajriba almashadi. Shuningdek, Richardsning "autentik hamkorlik muhiti" nazariyasi¹⁴ ham bu tajribada amalda isbotlandi: talabalar real kommunikativ kontekstda o'z bilimlarini sinovdan o'tkazish orqali barqaror kompetensiyalar shakllantirgan.

Tadqiqot davomida kuzatilgan eng muhim holatlardan biri — talabalar faoliyatida ijodiy tafakkur va tahliliy yondashuvning paydo bo'lishidir. Dastlab faqat ta'riflarni yod olish bilan cheklangan talabalar, keyinchalik terminlarning qo'llanishini tahlil qila boshlagan, sinonim va antonimlar topgan, o'z fikrini ingliz tilida mustaqil ifodalashni o'rgangan. Bu esa Vygotskiy ning "yaqin rivojlanish zonasini" tamoyiliga¹⁵ to'liq mos tushadi — o'rganish jarayoni ijtimoiy muloqot orqali kuchayadi, yangi bilim avval hamkorlikda, keyin mustaqil shakllanadi.

Muhokama davomida muhim nazariy mavzu tug'ildi: Wiki-lug'atlar texnik terminlarni o'qitishda faqat vosita sifatidami, yoki u o'zining ta'limiy falsafasiga ega tizimmi? Tadqiqot natijalari bu loyihalarni oddiy raqamli platforma emas, balki o'rganishning yangi modeli — konstruktivistik bilim yaratish muhiti sifatida talqin qilish mumkinligini ko'rsatadi. Talabalar bu muhitda o'zaro bahs qiladi, tahrir qiladi, bir-birini to'ldiradi va shu orqali bilimni birgalikda shakllantiradi.

Tadqiqot davomida ba'zi metodik qiyinchiliklar ham kuzatildi. Dastlab talabalar platformaning texnik interfeysi bilan ishlashda qiyinaldi: terminlarni joylashtirish, tahrir qilish, havola yaratish, formatlash kabi ko'nikmalar yetarli emas edi. Biroq bu muammo tez orada hal bo'ldi, chunki o'quvchilar o'zaro yordam ko'rsatish orqali hamkorlik madaniyatini shakllantirdi. Bu esa Karimova tomonidan ta'riflangan "raqamli metodik yangilanish" jarayonining muhim ko'rinishlaridan biridir¹⁶.

Amaliy jihatdan qaraganda, Wiki-lug'atlar texnik ta'lim tizimida bir nechta dolzarb muammolarga yechim taklif etadi:

- terminologiyani yodlashdagi murakkablikni bartaraf etadi;
- raqamli ta'limda talabaning ishtirokini oshiradi;
- fanni o'zlashtirishda interaktiv metodlarni kuchaytiradi;
- mustaqil o'rganishga undovchi reflektiv fikrlashni rivojlantiradi.

Bundan tashqari, tajriba shuni ko'rsatdiki, Wiki-lug'atlar orqali o'qitish talabalarda axborot madaniyatini ham shakllantiradi. Ular manbalar bilan ishlash, ma'lumotni tahlil qilish va qayta ifodalash ko'nikmalariga ega bo'lishadi. Bu ko'nikmalar nafaqat ingliz tili, balki boshqa texnik fanlarda ham foydali bo'ladi.

Nazariy jihatdan, bu tadqiqot Parkerning "Collaborative Learning" modelini¹⁷ amalda mustahkamladi. Parker fikricha, bilim o'zaro tahrir va bahs orqali yanada barqaror shakllanadi. Tadqiqotda talabalar bir-birining izohlarini ko'rish, tuzatish va taklif bildirish orqali nafaqat terminologik bilimni, balki ijtimoiy va tahliliy fikrlash madaniyatini ham rivojlantirishgan.

¹⁰ Richards, J. C. (2017). *Curriculum Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹¹ Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.

¹² Karimova, D. A. (2022). Raqamli metodik yangilanishning zamonaviy tendensiyalari. Toshkent: Fan nashriyoti.

¹³ Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.

¹⁴ Richards, J. C. (2017). *Curriculum Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁵ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

¹⁶ Karimova, D. A. (2022). Raqamli metodik yangilanishning zamonaviy tendensiyalari. Toshkent: Fan nashriyoti.

¹⁷ Parker, K. (2019). *Collaborative Learning and Digital Pedagogy: New Models for Teaching and Research*. London: Routledge.

Muhokama jarayonida yangi gipoteza ham shakllandi: Wiki-lug'atlar nafaqat o'qitish vositasi, balki bilim tarmog'ining o'ziga xos modeli sifatida qaralishi mumkin. Ularning asosida ochiqlik, tahrir imkoniyati, ko'p manbalilik va refleksiya yotadi. Bu tamoyillar zamonaviy ta'lim falsafasining poydevorini tashkil etadi.

Mazkur gipoteza kelajakdagi tadqiqotlar uchun yangi yo'nalishlarni ochadi: texnik terminlarni o'qitishda sun'iy intellekt yordamida avtomatik tahlil tizimlarini yaratish, Wiki-ma'lumotlar bazalarini fanlararo integratsiya qilish, yoki talabalar tomonidan yaratilgan kontentni sifat tahlilidan o'tkazish mexanizmlarini ishlab chiqish.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, Wiki-lug'atlar texnik ingliz tili ta'limida oddiy elektron vosita emas, balki konstruktiv o'rganishning faol, ijodiy va tahliliy modeli sifatida qaralishi lozim. Ularning o'qitishdagi roli shundaki, ular tilni o'rganishdan tashqari — fikrlashni, bahslashishni va tushunchalarni tahlil qilishni ham o'rgatadi. Shunday qilib, Wiki-lug'atlar bugungi raqamli ta'lim jarayonining eng istiqbolli, ham metodik, ham psixolingvistik asosli yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, Wiki-lug'at loyihalari texnik terminlarni o'rganish jarayonida nafaqat yordamchi vosita, balki o'qitishning jonli, interaktiv va ijodiy shakliga aylanadi. Ushbu yondashuv an'anaviy dars formatidan tubdan farq qiladi: talaba endilikda tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki bilim yaratish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi.

Talabalar bu jarayonda terminlarning nafaqat ma'nosini, balki ularning kontekstdagi ishlatilishini, pragmatik yuklamasini va madaniy qirralarini ham anglab borishadi. Wiki-lug'atlar bu ma'noda "til laboratoriyasi" vazifasini bajaradi — unda har bir ishtirokchi yangi

so'zlarni tahlil qiladi, ta'riflaydi, muhokama qiladi va shu orqali bilimni chuqurlashtiradi.

Tajriba davomida kuzatilgan eng muhim jihatlardan biri — talabalarning mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va raqamli tafakkur ko'nikmalarining sezilarli o'sishidir. Ular o'rganilgan materialni tahlil qilish, ortiqchasini ajratish, aniq fikr bildirish va izchil muloqot yuritishni o'rganishdi. Bu o'zgarishlar Vygotskiy tomonidan ta'riflangan "yaqin rivojlanish zonasi" tamoyiliga to'la mos keladi¹⁸ — ya'ni bilim hamkorlik, muloqot va tahlil jarayonida chuqurlashadi.

Wiki-lug'atlar o'qituvchi uchun ham yangi rol ni belgilaydi. Endi u faqat bilim beruvchi emas, balki o'quv jarayonini yo'naltiruvchi, kuzatuvchi va hamkor sifatida maydonga chiqadi. Bu esa o'qituvchi va talaba o'rtasidagi masofani qisqartirib, darsni muloqot maydoniga aylantiradi. Shunday qilib, o'qituvchi va talabalar birgalikda bilimni yaratish, tahlil qilish va baholash jarayonida faol ishtirok etadilar.

Shuningdek, tadqiqot jarayoni Wiki-lug'at loyihalarining pedagogik, psixolingvistik va texnologik afzalliklarini ko'rsatdi. Pedagogik jihatdan, bu yondashuv talabalarni faol o'quvchi sifatida shakllantiradi; psixolingvistik jihatdan, u terminlarni xotirada mustahkam saqlash va ulardan to'g'ri foydalanish ko'nikmasini rivojlantiradi; texnologik jihatdan esa, u zamonaviy ta'limda ochiqlik, hamkorlik va ijodkorlikni qo'llab-quvvatlaydi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot shuni isbotladiki, Wiki-lug'at loyihalari texnik ingliz tili ta'limida samarali, ijtimoiy-innovatsion va ijodiy o'qitish modeli sifatida qaralishi lozim. Ular ta'limni jonlantiradi, o'quvchilarda ichki motivatsiyani uyg'otadi, o'qituvchiga esa o'z metodikasini yangilash va darsni hamkorlik ruhida tashkil etish imkonini beradi. Eng muhimi, bu yondashuv o'qishning o'zini birgalikda ijod qilish, o'rganish va o'zaro o'stirish jarayoniga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Education Limited.
2. Karimova, D. A. (2022). *Raqamli metodik yangilanishning zamonaviy tendensiyalari*. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
4. Parker, K. (2019). *Collaborative Learning and Digital Pedagogy: New Models for Teaching and Research*. London: Routledge.

5. Richards, J. C. (2017). *Curriculum Development in Language Teaching* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. <https://www.wikipedia.org>
8. <https://lex.uz>
9. <https://www.cambridge.org>

¹⁸ Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.